Discursul afectiv și memoria colectivă a Drăgușului privind cercetările lui Dimitrie Gusti după 70 de ani (2000-2001)

Ligia FULGA

Muzeul de Etnografie Brașov
The Ethnography Museum Brasov
Personal e-mail: fulgal@gmail.com

Sensitive Discourse and Collective Memory of Drăguș village concerning Dimitrie Gusti's Research after 70 years (2000-2001)

The research in Drăguș village started by monographists in 1929 is considered by specialists to be a model for village investigation. During the field campaigns carried out in 2000 and 2001, the Ethnography Museum of Brașov took over the traces left by Dimitrie Gusti and his team in Drăguș; the main goal was to recover the memory of the villagers related to the presence of the monographists in the village, in 1929, 1932 and 1937. The visual support given by the National Village Museum in Bucharest, which by the way owns a rich photographic archive, was extremely useful to initiate our research.

During the interviews, the people who met the monographists were identified in photographs, there were recovered unique photographs existing in the Drăguș villagers' houses and held in a place of honour, which had been given to them by the monographists. The main point of the research conducted by the Ethnography Museum of Brașov was oriented towards the villager's memories and events retold by the family elders and passed on to the following generations. The thematic structure of the interview guide concentrated on the major themes that gain the interest of the monographists in Drăguș, namely the events connected with the life cycles, the agrarian rituals, as well as moments of the everyday life, all of them captured on camera. The interviews also included information about the Hussars' Club, more exactly about Isac Stanimir whose peasant portrait – opinion leader in his village, among the few people in Drăguș who went to school – was the object of Traian Herseni's research. Furthermore, the interviews concentrated on memories about the anthological recordings of Constantin Brăiloiu, the ethnomusicologist who handed down to posterity an invaluable folklore archive, e.g. where such folklore recordings were made, how did Brăiloiu proceeded with its subjects, how did he recorded on the phonograph etc.

Another thematic direction concentrated on the social benefits from the actions undertaken by the monographists for the village development, i.e. the establishment of the Cultural Community Center, of the Peasant School, the seminars on household hygiene, support offered to introduce new vegetable varieties in order to make the land more profitable. The relationship between villagers from Drăguș and the National Village Museum in Bucharest was the third thematic segment pursued in interviews, by identifying the persons who appeared in photographs from the museum's archive; this was a unique aspect of the research, with real possibilities to reconstruct a phase of the early stages of this important institution from Bucharest.

Keywords: Dimitrie Gusti, Drăguş, Ethnography Museum of Braşov, National Village Museum "Dimitrie Gusti" Bucharest, Collective memory

Se știe că Școala sociologică de la București a realizat sub conducerea savantului Dimitrie Gusti, o cercetare în profunzime a vieții din România rurală a anilor dintre cele două războaie mondiale. Echipele Școlii sociologice s-au constituit în mari colective interdisciplinare formate din sociologi, folcloriști, istorici, economiști, juriști, geografi, medici, artiști plastici, regizori, fotografi, cuprinzând nume de referință din toate domeniile culturii românești interbelice.

Metodele de cercetare folosesc cea mai avansată tehnică a vremii, lăsând publicului și cercetătorilor de azi, o remarcabilă moștenire, care pe lângă datele științifice păstrate în arhive, reprezintă o amplă analiză a vieții rurale românești din acea epocă.

Cercetările monografiștilor în satul Drăguș începute în anul 1929 sunt considerate de specialiști ca fiind un model de investigare a satului, perceput și acum după zeci de ani, ca fiind, în mare parte actual, prin metodele utilizate dar și prin concepția teoretică gustiană de abordare a fenomenului social.

În acest an, 2019, se împlinesc 90 de ani de la prima cercetare gustiană în Drăguș, un prilej de evocare a acestui demers științific excepțional care a inspirat multe generații de cercetători în acest interval de timp.

În campaniile de teren din 2000 și 2001, Muzeul de Etnografie din Brașov a reluat urmele lăsate de profesorul Gusti și echipa sa, în Drăguș, în ideea de a recupera memoria afectivă a sătenilor raportată la prezența monografiștilor în anul 1929, 1932 și 1937.

Suportul vizual pus la dispoziție de Muzeul Satului din București, cu bogata sa arhivă fotografică, a fost extrem de util în demararea și declanșarea cercetărilor de acest tip bazate pe memoria satului.

Astfel, s-au realizat interviuri, s-au identificat în fotografii circumstanțe și oameni care s-au intersectat cu ei, s-au recuperat fotografii inedite aflate în casele drăgușenilor la loc de cinste, dăruite de monografiști drăgușenilor. Punctul de interes al cercetărilor intreprinse de muzeul brașovean în cele două campanii, a fost orientat spre comentarea de către săteni a amintirilor și evenimentelor repovestite de cei mai vârstnici din familie și transmise generațiilor următoare. Demersul a fost incitant, provocator, a existat o disponibilitate specială a comunicării în rândul sătenilor iar materialele culese reprezintă o multitudine de impresii și aprecieri, care traduc inserția monografiștilor în lumea satului de atunci și ce a rămas ca amintire după 70 de ani în Drăgușul anului 2000.

Structura tematică a ghidului de interviu a urmărit temele majore care au suscitat interesul monografiștilor la Drăguș, anume manifestările legate de ciclul vieții (nunta și înmormântarea), ritualurile agrare („claca popii" sau „buzduganul") dar și momente de viață cotidiană, surprinse cu aparatul de filmat și fotografiat (munca câmpului, la seceriș, cositul și transportul fânului în gospodărie, treieratul cu batoza, măcinatul la moară, creșterea animalelor); de asemenea, imagini cu oameni din sat, bărbați, femei, copii din Drăguș. Interviurile cuprind informații și despre Clubul Husarilor cu studiul de caz - Isac Stanimir a cărui portret de țăran - lider de opinie în sat, printre puțini știutori de carte din Drăguș, a fost obiectul cercetărilor lui Traian Herseni.

De asemenea, în economia interviurilor, un spațiu amplu s-a acordat amintirilor privind înregistrările antologice ale etnomuzicologului savant Constantin Brăiloiu care a lăsat posterității o arhivă de folclor inestimabilă; am aflat o serie de detalii, unde se realizau aceste înregistrări folclorice, cum proceda Brăiloiu cu subiecții selectați, modalitățile de înregistrare cu fonograful etc.

O altă direcție tematică a cercetărilor muzeului brașovean a avut în vedere acțiunile sociale intreprinse de monografiști pentru emanciparea satului, înființarea Căminului Cultural, a Școlii Țărănești, seminariile privind igiena în gospodărie, sprijin privind introducerea de noi culturi pentru rentabilizarea pământului.

Relația dintre drăgușeni și Muzeului Satului din București este al treilea segment tematic urmărit în interviuri prin identificarea de fotografii, fiind un aspect inedit al cercetării, cu posibilități reale de a reconstitui istoria secvențială de început a instituției bucureștene.

Există un leitmotiv al evocărilor drăgușenilor prin prisma amintirilor transmise de familia lor, care sunt memorate și relatate apoi cu detalii surprinzătoare sau unii au fost chiar martori oculari în timpul monografiștilor în sat. Vichente Bolovan își amintește:

> *„A fost atunci o echipa cam de 15 oameni, poate mai mulți. Dintre ei, știu că era domnul Herseni, el scria mai mult, domnul Stahl era mai voinic, era și domnul Vulcănescu... Domnul Gusti umbla în costum domnesc alb, în cămașa și pantaloni tot albi, era bărbat bine și domnul Herseni la fel. Erau tot amândoi, împreună erau, colaborau."*[1]; despre renumitul etnomuzicolog drăgușenii i-au descris întocmai trăsăturile fizice: *„Domnul Brăiloiu era un om de statură mai mică, avea un cap cam așa lungăreț, îi plăcea să beie ouă proaspete, le ciocănea o țârâ /puțin/ și le bea"*.[2] Vichente Bolovan continuă: *„Parcă acum îl văd pe Domnul Brăiloiu... era chel pe cap, așa un om mai mic de statură, zice: „Mărie, ia un rom veritabil, hai să facem probe, cam ce poți tu cânta! El înregistra cu discul ăla a lui, dânsul se ocupa cu înregistrări".*[3]

Aflăm că prof. Brăiloiu a locuit în gazdă la mama Liviei Bobeică /la preotul Făgărășan/ iar la preotul Jurcovan și-a instalat laboratorul de înregistrări. Solomon Jurcovan, fiul preotului, numit în sat *Monu Popii* povestește:

> *„Constantin Brăiloiu dormea la părintele Făgărășan, da aici la noi, în casa părintească avea un aparat cu*

sul așa de ceară și punea o pâlnie și orice cântai sau vorbeai, apoi tăt se putea auzi. Atunci era minune mare, pe vremurile alea. Aveam un dulap de la tata bătrân care a fost preot unit, și în el ținea Brăiloiu bomboane, biscuiți, adică niște turte, rachiu, vin și dădea la oameni de veneau aici și spuneau multe povești, obiceiuri ori cântau".[4] Sofonea Vasile detaliază imaginea antologică a înregistrării cu fonograful: *„Ăsta e moșu meu Sofonea Vasile, i se zicea Sile a Lasculu. Moșu' era orb și-l ținea un student la aparatul acela cu goarnă, de-l înregistra domnu' Brăiloiu cum cânta „Dealul Mohului". Domnu Brăiloiu îi ăla chel, cu țigara în gură. Lângă el îi Harry Brauner iară la masă șede și scrie Pop Mihai."* [5] (anexa foto 1)

ANEXA 1

Vichente Bolovan, 72 ani, Drăguș, nr. 24, 2001 | Solomon Jurcovan, 84 ani, Drăguș, nr. 175, 2001 | Vasile Sofonea, 71 ani, Drăguș, nr. 200, 2001

Constantin Brăiloiu înregistrând *Dealu' Mohului* cu Vasile Sofonea *(Sile a Lasculuí)*, la fonograf, Drăguș, 1929

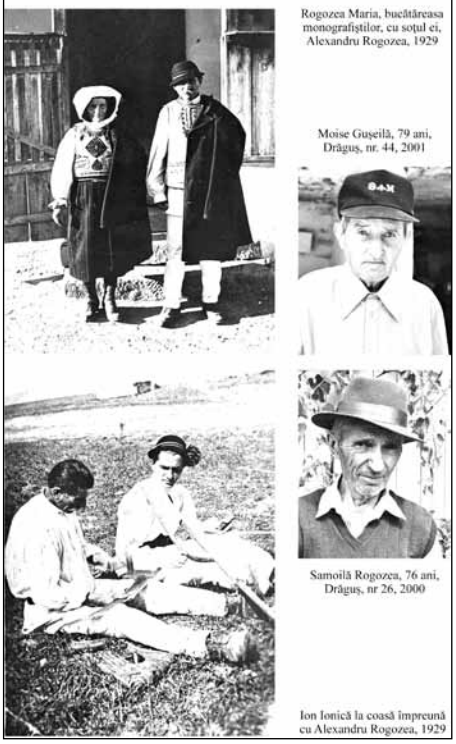

De asemenea, un alt drăgușan, Moise Gușeilă, își aduce aminte de cercetătorii gustieni: *„Eram de 7 ani atunci în 1929 și i-am cunoscut pe monografiști, pe Harry Brauner, pe Brăiloiu, pe Stahl, pe Neamțu, pe Focșa, pentru că erau vecini cu noi, au stat la Monu Popii. Brăiloiu a stat la Monu Popii, chema copiii și stătea de vorbă cu ei."* [6]

Despre Ion Ionică i s-a povestit lui Samoilă Rogozea de către părinții lui că mergea la câmp împreună cu tatăl său, Alexandru Rogozea. (anexa foto 2). El locuia în gazdă la familia lui:

> *„Mama mea, Maria Rogozea, a fost bucătăreasă la monografiști. Ea ne-a povestit multe, cum îi chema pe monografiști, unde stăteau, ce făceau. Era unul Harry, care, când era încă pe stradă, striga:*
> *Lele Măriuțo, gata-i mâncarea ?*
> *Gata, zicea ea. Și venea de mânca tot. După aia veneau toți..."*[7]

ANEXA 2

Rogozea Maria, bucătăreasa monografiștilor, cu soțul ei, Alexandru Rogozea, 1929

Moise Gușeilă, 79 ani, Drăguș, nr. 44, 2001

Samoilă Rogozea, 76 ani, Drăguș, nr 26, 2000

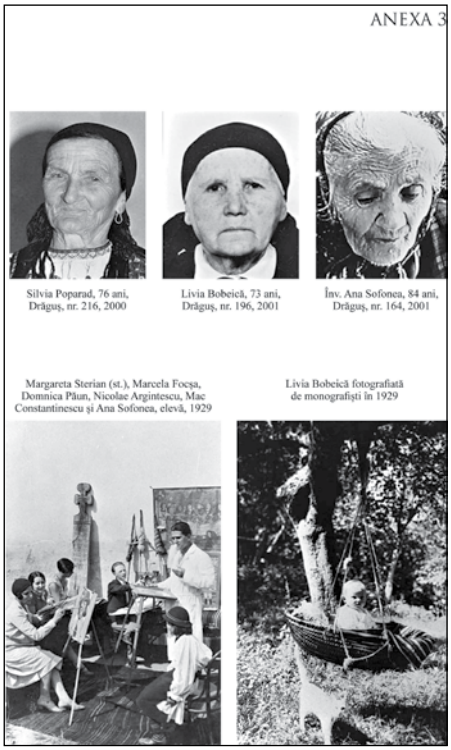
Ion Ionică la coasă împreună cu Alexandru Rogozea, 1929

Silvia Poparad își amintește în schimb un episod dramatic din viața lui Harry Brauner când s-a reîntors la Drăguș după zeci de ani [1969]: *„Dl. Harry o fost dus cu d-na Lena Constante cu tot și au stat închiși 11 ani în celulă. Au venit la Drăguș și lui îi plăceau mult bocitul și cântările vechi și zice: „No, hai să facem un verș, ca și cum eu aș fi mort și voi vă cântați după mine." Asta s-a întâmplat acasa la noi. Ca să nu-l uit, l-am scris:*

Am auzit din vecini
Că ai ajuns în gard de spini
Gard de spini, nu gard de flori
Că ești mort în închisori
Noi te-am plâns și te-am jelit
Că dintre noi ai lipsit
30 de ani s-a împlinit
De când la noi n-ați mai vint
Și tare ne-am supărat
Că ești mort și îngropat
Că așa au vrut dușmanii
Ca să moară Domnul Hari.
Pedeaspsă ca dumneata
Să nu aibă nimenea
Nici prietenii, nici dușmanii
Să nu stea închiși cu anii
Că nu ați fost îngropat.
Domnul Hari a venit
Și cu toți ne-am veselit
Și acum 5 ianuarie
Iese iar folclorul în floare.[8]

Personajele din fotografiile realizate de Iosif Bermann au fost actanții cercetătorilor gustieni; după 70 de ani aflăm numele lor, legăturile de rudenie, istoria vieții lor în timp și chiar relatări cu privire la momentele fotografierii. În sat am găsit persoane, încă în viață, care au fost fotografiate de renumitul fotograf, copii fiind, ei relatând ce li s-a povestit de părinții lor. Livia Bobeică spune:

„Când au venit monografiștii, eu aveam un an. Îmi spuneau părinții că m-au luat în poză, în leagăn de un pom. O pisică o vinit și s-a așezat în leagăn și așa m-o luat. Și acuma există fotografia în cartea satului".[9] (anexa foto 3)

Învățătoarea pensionară de 84 de ani din Drăguș, Ana Sofonea, își aduce aminte:

„Margareta Sterian m-a pus pe un scaun și m-a pictat. Era în 1929, eu eram în clasa a 2-a sau a 3 a, cu pălărioara cu ciucur, cu ie simplă și șort roșu."[10]

Andreiaș Dionisie ne spune:

„Aveam vreo 14 ani când a venit Gusti cu echipa de studenți, aici o fost cazați și o facut film. Mi-aduc aminte că eu am coborât cu oile de la munte și atunci m-o fotografiat. Cred că și acuma se găsește fotografia pe undeva..."[11]

Se constată că *faptul cotidian*, neînsemnat, mărunt, datorită rutinării lui prin exerciții repetitive, se transformă, prin metodele folosite de monografiști, ne referim la fotografierea și filmarea sătenilor, într-un *eveniment* deosebit, fiind o amintire prețioasă care nu trebuie uitată. De aceea, acest eveniment este mereu povestit celor mai tineri care îl preiau drept zestre de familie. Lui Vichente Tătaru i s-a transmis în familie:

„Aveam vreo doi ani și ceva când m-a luat bunica mea Elisafta Tătaru într-un lan de secară, înainte de seceriș. Eram în cămășuță încinsă cu bete, opincuțe legate cu nojițe și o pălărie din asta specifică Drăgușului, cu un ciucur. Pantaloni nu purtau copiii mici. Nu voiam să stau cuminte la poză, eram cu mâna ridicată în sus, semn că am avut un moment de revoltă față de bunica probabil și mă tot agitam să mă lase jos."[12] (anexa foto 4).

Solomon Jurcovan își amintește:

„Cât o stat în sat, atunci în '29 când au fost prima oară, și în alți ani când au mai venit, monografiștii au înregistrat multe obiceiuri și cântece, au făcut multe fotografii cu oameni din sat de toate vârstele, și la lucru la câmp și îmbrăcați de sărbătoare. O fost un fotograf de meserie [Iosif Bermann] dar și Matei Socor avea aparat, stătea mai bine decât toți, avea bani, că taică-său era director de ziar. Și Mihai Pop făcea fotografii, s-o facut și un film cum era viața din Drăguș pe atunci." [13]

Identificările de persoane cu ajutorul fotografiile găsite în sat și cele păstrate în arhiva Muzeului Satului din București a reprezentat o preocupare majoră a cercetătorilor brașoveni. Setul de întrebări aplicate constant se referea la numele celor din fotografii, istoria vieții lor pe parcursul anilor, despărțirile, copiii care au venit pe lume, fragmente sau episoade legate de ei și de monografiști.

Un episod important privind impactul monografiștilor asupra drăgușenilor a fost reconstituirea nunților la care a fost naș prof. Dimitrie Gusti. Fotografiile existente, nu puține la număr, au devenit un suport

declanșator al amintirilor celor care i-au cunoscut pe miri, pe cercetători sau li s-a povestit despre aceste nunți. După 70 de ani, înv. Ana Sofonea ne explică:

> *„Domnul profesor Gusti cu soția lui au fost nași la două nunți din sat, în vara aceea din 1929, la două perechi de miri. O pereche a fost Nica Sofonea, cumnatu' meu, cu Ana lui Nechit. Cealaltă [nuntă] a fost a lu' Contabilu' cu Maria Vrâncean. Pe copilu' lui Ion Sofonea cu Ana, Niculae Petru Sofonea, l-au botezat tot profesorul Gusti și soția lui. A fost doctor în Făgăraș, dar a murit."* [14]

Un alt respondent, Sofonea Vasile de la nr. de casa 200, întărește informațiile date de inv. Sofonea Ana: *„O fost atunci în '29 două-trei nunți în sat, la care au fost nași domnul profesor cu doamna. O fost nuntă lui nenea Nica Sofonea a lui Nechit când s-o însurat cu Ana, și a fost nunta lu' Contabilu cu Ana Vrâncean. Apoi, Contabilu' o mai avut o nevastă, a doua, pe Letiția Sofonea."* [15] În sat mai trăiau urmași ai acestor protagoniști imortalizați de monografiști, Camelia Codrea, fiica lui Contabilu' și Silvia Greavu, fiica Victoriei Vrâncean.

Camelia Codrea precizează:

> *„Tatăl meu o fost Sofonea M. Ion și-i zicea în sat „Contabilu'" pentru că o fost contabil la banca populară, unde-i casa preotului Făgărășan. Prima oară s-o însurat în 1929 cu Victoria Vrâncean când erau monografiștii în sat, da' o fost o căsătorie forțată. Gusti o tras [a locuit] la Sofonea N. Ioan, un văr a lu' tata,care a insistat să se căsătorească ca să-i cunune domnu' profesor. Nu s-au potrivit, au stat împreună numai trei săptămâni."*[16] Acest epilog al celor doi tineri căsătoriți de Gusti, este confirmat și de Silvia Greavu: *„Părinții mei au fost Eftimie și Victoria Fogoroș. Mama ca fată s-o numit Victoria Vrâncean, o fost căsătorită prima oară cu alt bărbat, Sofonea [Sofonea Ioan], o fost cununați de profesorul Gusti. Apoi s-o despărțit și mama s-o căsătorit cu Eftimie Fogoroș, tatăl meu."* [17] (anexa foto 5)

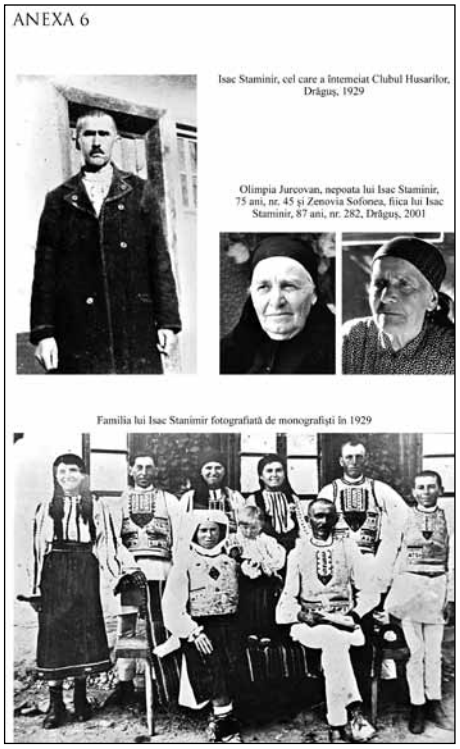
Urmașa lui Isac Stanimir, una dintre fiicele sale, Zenovia Sofonea, pe care am întâlnit-o în perioada cercetărilor noastre în Drăguș, povestește:

> *„Tatăl meu a fost Isac Stanimir, cel cu Clubul Husarilor, a condus Clubul Husarilor pentru că a fost un om deștept, o fost casier. Stând de vorbă cu un preot, acesta l-a abonat la un ziar, văzând că e un om mai răsărit. Oamenii de la ulița Husari, așa se numea ulița din sat unde era casa lui părintească, se adunau la el acasă. Veneau și oameni din altă vecinătate, dar mai mulți din vecinătatea Husari. Iarna se adunau toți cu femeile în șezătoare și tata le citea din ziare și din cărți. Spuneau oamenii: „Măi Isace, ia mai zi odată aia!"*

Nepoata lui Isac Stanimir, Olimpia Jurcovan, identifica membrii familiei într-o fotografie:

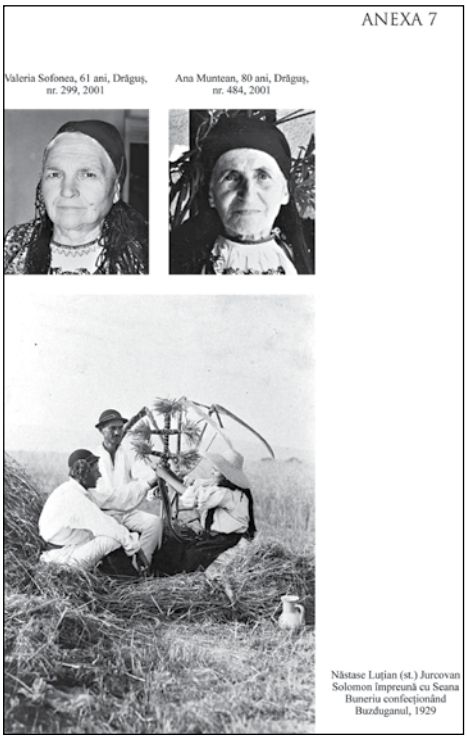
> *„Aici este bunicul cu bunica, Isac Stanimir și Anastasia Stanimir și eu de 3 anișori [centru], apoi mama Sofia Rogozea [născ. Stanimir] și tatăl meu Nicolae Rogozea, altă fiică, Domnica, căsătorită Stoia. Este și băiatul Traian Stanimir. A murit pe front, necăsătorit fiind.*

Asta-i o mătușă care trăiește, Zenovia Sofonea, născută Stanimir." [18] (anexa foto 6)

Practicile rituale legate de obiceiului agrar al secerișului, amplu cercetat de Ion Ionică în cunoscutul său studiu intitulat „Dealul Mohului", au rămas în mintea unor femei bătrâne, în 1929 copile fiind, care au participat în mod real la „Claca popii". Astfel, Ana Munteanu își amintește:

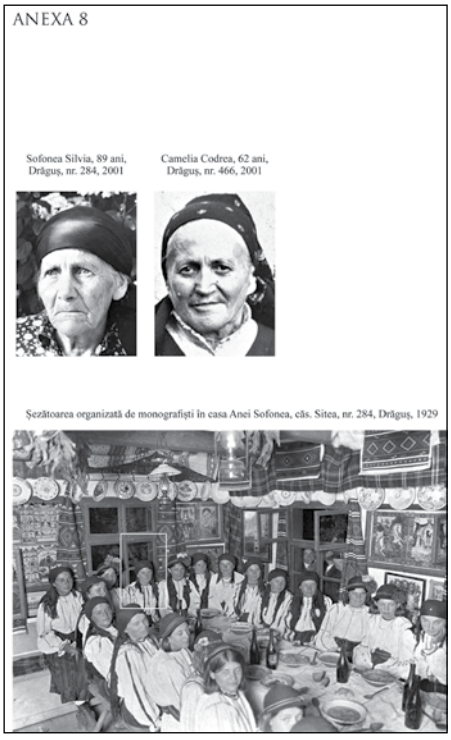
„La claca popii ne duceam de la școala îmbrăcați frumos, că așa ne zicea, să arătăm portul nostru național. Fetele erau cu ie și cătrință și cu șurt învărgat dinainte, iar pe cap aveam pălărie cu ciucur. În lanul de grâu, băieții secerau cu coasele și noi legam snopii. Cântam și seceram. În fiecare zi, după ce terminam de secerat, făceam Buzduganul. Era ca o cruce din bete pe care legam cu bete, „vărste" din spice, la capetele crucii. Cinci vârste legam și până jos îl înfășuram cu bete." [19] Valeria Sofonea identifică in fotografie persoanele care au făcut Buzduganul în 1929: *„Aici se face Buzduganul la claca preotului Făgărășan. Cel cu pălărie cu ciucur, ce stă jos îi Năstase Luțian, ea e Seana Buneriu, și mai îi un drăgușan, tatăl lui Jurcovan Solomon..."* [20] (anexa foto 7)

În memoria Drăgușului se păstrează încă șezătoarea organizată la îndemnul profesorului Gusti în 1929. Una dintre femei, Sofonea Silvia în vârstă de 88 de ani în 2000 ne răspunde:

„O venit la noi [Dimitrie Gusti] că o vrut să facă o șezătoare. Noi aveam o casă de lemn mare. Și s-o băgat, cum era „celariu", era casa și în spate, uite așa îi spuneam, și acolo țineai și slănina și lada cu haine. S-o băgat pe acolo. Aveam cuptor într-a doua cameră, îi spuneam „tindă". Cuptor de pâine. S-o bagat pe după cuptor, s-o uitat pe acolo și apoi sara următoare... acuma nici nu mai țiu minte, ei o adus făina, ori noi am dat-o femeilor [....]. S-o facut scovărgi [scoverzi], gogoși în două corfe mari, în două coșuri, și nu ne-o lăsat să servim cu farfuria, mergeam cu corfa de jur-împrejurul lor. Și pe vatră, la cuptor, o făcut foc și o făcut un jerigăi mare și-o făcut friptură, ca și când ai face-o în pădure."

Din același interviu aflăm că monografiștii erau prezenți la șezătoare împreună cu prof. Gusti, aplicau una din metodele cercetării de teren, observația directă, participau și notau toate elementele costitutive ale evenimentului. Aceeași respondentă spune: „*Cu profesorul Gusti o fost mulți monografiști, că era casa ocolită, cât era de mare.*" [21] Camelia Codrea identifică fete din Drăguș care au participat la șezătoare:

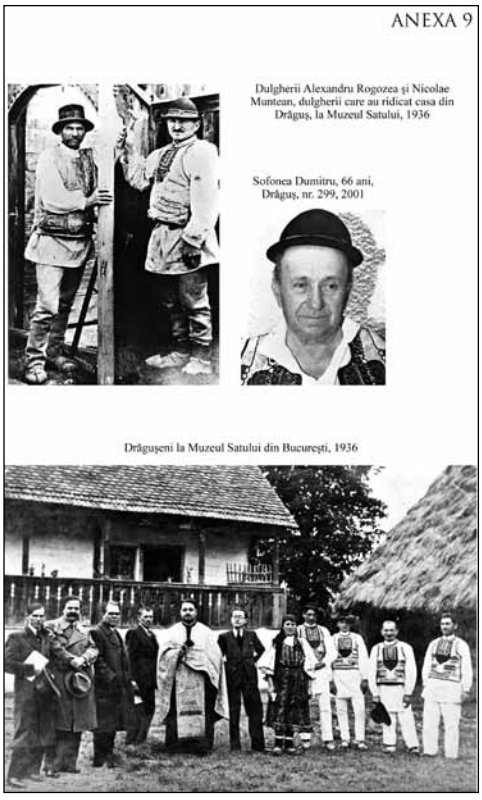

„Asta-i masa fetelor din casa lui Ana lui Samuilă. Cum te uiți, prima din dreapta îi Rafira Racu, de stă cu capu' rezemat în mână. De la ea către stânga, a cincea îi mama mea, Letiția Sofonea, a șaptea îi Rafira Tătaru, a noua îi Ana Sofonea a lui Nechit, mireasa cununată de Gusti. A zecea de la dreapta la stânga îi gazda Ana Sofonea căsătorită Sitea, numită Ana lui Samuilă." [22] (anexa foto 8)

Gospodăria din Drăguș, transferată în 1936 la Muzeul Satului din București, este o prezență încă vie

în memoria sătenilor, momentul fiind relatat cu detalii uimitoare. Aflăm cu ușurință că proprietarul casei a fost Dumitru Fogoroș (*Trasu Ijoiului*) iar grajdul cu șura provine de la un alt drăgușan, Zaharia Rogozea, frate cu Alexandru Rogozea, soțul bucătăresei monografiștilor. Dulgherii care au ridicat casa transferată la muzeu au fost cu ușurință identificați de săteni cu ajutorul fotografiilor de arhivă, același Alexandru Rogozea și Nicolae Munteanu. Mărturiile bătrânei învățătoare Ana Sofonea sunt concludente*:*

„Tata, Alexandru Rogozea, împreună cu Nicolae Munteanu au desfăcut grindă cu grindă casa lui Dumitru Fogoroș – „Trasu Ijoiului" îi zicea în sat - și s-au dus de au ridicat-o la București la Muzeul Satului în 1936. Cu 1700 lei o fost plătită casa. O mai fost la București de i-o ajutat și Nicolae Poparad zis „Laie a Bradului". Era o casă de lemn cu o cameră mare, o cameră mai mică, un cerdac – „privar" așa-i zicea, - cu două geamuri la stradă și cu acoperiș de țiglă. Casa era aranjată înăuntru cu toate cele ce erau în casele din acea vreme, cu haine din Drăguș. Și leagăn avea! Și șura de lemn cu acoperiș de paie a lui Zaharia Rogozea care era frate cu tata, a fost dusă la muzeu. Cu tatăl meu au fost la București și surorile mele, Seana Rogozea și Zenovia Rogozea și ele au stat o vreme în casa aceea din muzeu. Seana a plecat în America iar Zenovia a murit." [23] Dumitru Sofonea păstrează de la tatăl său, vestitul cojocar, fotografii din timpul ședерii acestuia la Muzeul Satului. El explică: *„Aici-s în curte la casa din Drăguș din Muzeul Satului niște domni și cîțiva drăgușeni: Vasile Damian, tata Dumitru Sofonea, unu ce nu-l cunosc, bărbatu lui Emilia Codrea și Emilia" [de la dreapta la stânga].* [24] (foto anexa 9)

Locuirea efectivă a drăgușenilor la Muzeul Satului, identificarea persoanelor care au lucrat acolo, din interviurile luate în 2000-2001, ca îngrijitori ai casei din Drăguș și custozi precum fetele lui Alexandru Rogozea, Seana și Zenovia dar și Maria și Gheorghe Dobrota și chiar Damian Vasile cu soția; de asemenea, apar în prim plan meșterii cunoscuți din sat, cojocarul Dumitru Sofonea și ajutorul lui, cojocărița Codrea Emilia cu soțul ei Gheorghe, pentru demonstrații de țesut a fost aduse Victoria Bobeică și Rafira Jurcovan. Reîntorși acasă în sat, aceste episoade au fost povestite sătenilor care ne transferă într-o lume a faptului trăit, inedită și surprinzător de autentică. Solomon Jurcovan povestește că mama lui, Rafira Jurcovan, cunoscută țesătoare în Drăguș datorită măiestriei ei, a fost chemată la București să ia parte la serbările Fundației Regale în 1936 (?):

„unde i se plătea pe zi 100 lei. Și 10 lei era pentru masă. Și a zis că banii ăia nu-i cheltuia. De 5 lei mânca struguri [...]" [25].

A fost așezată cu războiul de țesut lângă Mustăria Națională Dărăști, Vlașca unde se desfăceau produsele firmei Puiu Maimarol, dupa cum indica panoul vizibil din fotografie.

În urma investigațiile noastre pe acest subiect am mai aflat că la începuturile Muzeului Satului, a fost angajat de Dimitrie Gusti un „casier" din Drăguș care dădea bilete vizitatorilor; Olimpiu Sofonea ne povestește:

„Tatăl meu, Grigore Sofonea, s-o dus de doua ori să plece în America și l-o întors înapoi și i-o trebuit bani și i-o povestit profesorului Gusti, am avut un frate învățător, Ion Sofonea, îl dau în servici la Muzeul Satului și l-a angajat ca casier. Care intra, plătea o taxă de 11 lei. El încasa și plătea la stat..." [26]

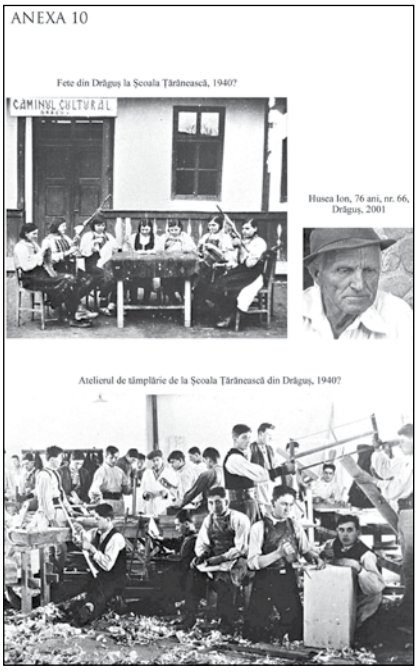
A rămas în memoria satului și acțiunile sociale ale monografiștilor care au fost receptate pozitiv de comunitatea sătească. Consultațiile gratuite ale medicilor umani, lecțiile de la școala pentru a învăța să scrie și să citească, o mai bună organizare a activității în gospodărie, fertilizarea solului cu noi metode, îngrijirea animalelor de către veterinari dar mai ales înființarea Școlii Țărănești și inaugurarea Căminului Cultural au fost mult valorizate de drăgușenii de ieri și apreciate de cei de azi. Spuneau deseori că domnii de atunci au fost „oameni cu minte", „oameni cumsecade" pentru că ei „au ridicat" Drăgușul.

Același drăgușan întâlnit în teren în campania 2000-2001, Vichente Bolovan oferă detalii semnificative:

„Domnul profesor a insistat, a trimis în sat specialiști de la Camera Agricolă, ne-o dat o schiță și ne-o învățat să facem în curtea părintească platforma de gunoi și groapa pentru scurs urina, cum aveau sașii în gospodărie. Camera Agricolă ne-o a ajutat tare mult pe noi țăranii, ne-o dat o prima pentru groapa de gunoi de nu ne-o constat nimic, și ne dădea sămânță de trifoi gratuită și cartofi, multe ne-o dat." [27]

Înființarea în anul 1936 a Școlii Țărărnești la Drăguș reprezintă urmele monografiștilor păstrate în memorie a cel puțin două generații. Husea Ion, participant la cursurile Școlii Țărănești ne relatează:

„Am fost la Școala Țărănească pe la 17 ani, domnul Gusti nu mai era pe-aici. Erau peste 20 de băieți, aproape 30, ca au fost cursanți și din alte sate, nu numai din Drăguș. Ei s-au împrietenit cu băieții din sat și stăteau în gazdă la ei. Iarna se țineau cursurile. Mergeam dimineața, mergeam să mâncăm de prânz și ne întorceam la atelier. La Cămin aveam o sală unde aveam atelierul de lemnărie, de dulgherie, rotărie și tâmplărie. Făceam toate utilajele din lemn care-i trebuiau unui țăran în gospodărie. Ne învăța un maistru, Gușeilă, era tânăr, dar a facut armata. El cunoștea meseria în lemn în totalitate, dar ne ținea și lecții de comportament. Aveam acolo strung din lemn de făceam butuci la roți și lucruri mai mărunte la car. Ne duceam noi materialul de lucru, lemnul de acasă, cu săniuța. Câteodată, seara, după ce terminam cu lucrul în atelier, aveam câte o oră-două de șezătoare, făceam o analiză a muncii. Două ierni am învățat la Școala Țărănească, s-a întâmplat ca maistrul nostru s-a înecat în Olt, e un mister... atunci școala noastră a luat sfârșit. Dintre colegii de la școala îmi amintesc de unul Gușeilă din Lisa, iar din sat de la noi pe Sofonea Vasile, Liviu Potinteu, Sofonea, Sofonea Solomon, Sofonea Samuilă, Tătaru Dumitru, Tătaru Solomon." [28] (anexa foto 10)

Despre același lucru ne vorbește și învățătoarea Aurelia Rogozea:

„Domnu' a condus Școala Țărănească și la ea au participat multe fete și neveste tinere, țărănci din Drăguș. Erau două serii cam de 20 de fete, vreo 40 de toate. Școala se ținea pe timpul iernii, când nu se lucra la câmp, cam de la Lăsatul postului de Crăciun din 14 noiembrie până înainte de Paști[...]. Lucrau cânepă și lână, țeseau la război. Și eu le-am predat, le-am învățat să coase la mașina de cusut și să croșeteze." [29]

Discursul afectiv devine important în câmpul cercetării științifice actuale, relevă aspecte inedite, recuperează idei, aspecte sau stări semnificative pentru o comunitate, pot fi surse inedite de investigații. Fără îndoială, discursul afectiv are un caracter fragmentar datorită memoriei subiective, el este selectiv, dar cu atat mai semnificativ pentru relevarea modelărilor comportamentale și a reflectărilor mentale. El are marea calitate să scoată în evidențe ceea ce a rămas în Drăguș, după 70 de ani, o apreciere fără margini a țăranilor față de cercetătorii gustieni.

Alături de literatura de specialitate de care a beneficiat Drăgușul datorită savantului Dimitrie Gusti și a Școlii sociologice de la București, cu multe studii de referință, de arhivă muzicală și fotografică păstrată la instituții prestigioase din România precum Institutul de Etnografie și Folclor și Muzeul Satului, ambele purtând numele a doi deschizatori de școală, Constantin Brăiloiu și Dimitrie Gusti, adăugăm un nou corpus de documente orale și fotografii, legate de acest sat perceput ca un *topos* privilegiat și de monografiștii interbelici.

Este o viziune inedita asupra patrimoniului imaterial, de a recupera istorii orale cu rapel la personalități prestigioase din istoria științelor sociale din România. [30]

Note:

1. Vichente Bolovan, 72 ani, Drăguș, nr. 24, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 591/Ca)
2. Solomon Jurcovan, 83 ani, Drăguș, nr. 175, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 597/Ca)
3. Vezi nota 1
4. Vezi nota 2
5. Vasile Sofonea, 71 ani, Drăguș, nr. 200, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 604/Ca)
6. Moise Gușeilă, 79 ani, Drăguș, nr. 44, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 596/Ca)
7. Samoilă Rogozea, 76 ani, Drăguș, nr. 26, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 591/Ca)
8. Silvia Poparad, 76 ani, Drăguș, nr. 216, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 568/Ca); textul original, în arhiva MEBv, nr. inv. 2308/D
9. Livia Bobeică, 73 ani, Drăguș, nr. 196, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 590/C)
10. Înv. Ana Sofonea, 84 ani, Drăguș, nr. 164, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 595/Ca)
11. Andreiaș Dionisie, 87 ani, Drăguș, nr. 190, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 588/Ca)
12. Prof. Vichente Tătaru, 74 de ani, nr. 206 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 714/Ca?)
13. Solomon Jurcovan, 84 ani, Drăguș, nr. 175, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 597/Ca)
14. Înv. Ana Sofonea, 84 ani, Drăguș, nr. 164, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 604/Ca)
15. Vasile Sofonea, 72 ani, Drăguș, nr. 200, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 604/Ca)
16. Camelia Codrea, 62 ani, Drăguș, nr. 466, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 594/Ca
17. Silvia Greavu, 55 ani, Drăguș, nr. 303, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 573/Ca)
18. Jurcovan Olimpia, 75 ani, Drăguș, nr. 45 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 595/Ca)
19. Ana Muntean, 80 ani, Drăguș, nr. 484, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr.598/Ca)
20. Valeria Sofonea, 61 ani, Drăguș, nr. 299, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 573/Ca)
21. Sofonea Silvia, 88 ani, Drăguș, nr. 284, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 557/Ca)
22. Camelia Codrea, 63 de ani, Drăguș, nr. 466, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 592/Ca)
23. Sofonea Ana, 89 ani, Drăguș, nr. 164, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr 604/Ca)
24. Dumitru Sofonea, 66 ani, Drăguș, nr. 299, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 571/Ca)
25. Jurcovan Solomon, 82 ani, nr. 175, Drăguș, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr nr. 569/Ca)
26. Sofonea Olimpiu, 78 ani, Drăguș, nr. 171, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 596/Ca)
27. Vichente Bolovan, 72 ani, Drăguș, nr. 24, 2000 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 591/Ca)
28. Husea Ion, 76 ani, Drăguș, nr. 66, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 603/Ca)
29. Aurelia Rogozea, 89 ani, Drăguș, nr. 64, 2001 (Fond documentar MEBv, caseta audio nr. 593/Ca)
30. La acest proiect de cercetare (2000 - 2001) au participat: Dr. Ligia Fulga – sef de proiect, Gabriela Chiru, Anca Garnet, Anca Craciun, Arpad Udvardi (MEBv) si colaboratori Dr. Maria Batca, regizor Vlad Batca, Dr. Ioan Opris. Multumiri Muzeului Satului din Bucuresti care ne-a pus la dispozitie fotografii din arhiva D.Gusti.

Bibliography:

The D. Gusti Archive, The National Village Museum "Dimitrie Gusti". https://www.muzeul-satului.ro.
The Audio Collection of The Ethnographyc Museum Brașov (2000-2001). https://etnobrasov.ro.